

Vékony Délia

A múlt, a jelen és a jövő arcai

Portraits of yesterday, today and tomorrow
Fiatall magyar művészek kiállítása

F A Projects Galéria, London
 2008. május 15 – június 26.

Sajnos nem túl gyakran tudósíthat a magyar sajtó fiatal magyar művészek külföldi csoportos kiállításáról. Bár sok magyar művész állít ki külföldön, az azonban ritka, hogy egy csapat művészre felfigyeljen egy nemzetközi kurátor, és azzal az eltökéltséggel vigye ki őket Londonba, hogy nemzetközi elismerést szerezzen nemcsak nekik, hanem általában a magyar művészetnek a kortárs piacon. Az ötletgazda, kezdeményező és támogató ez esetben DIANNE C. BROWN, a Magyarországon élő, amerikai/kanadai származású művészeti konzultáns. A kurátor JANE NEAL, nemzetközileg elismert független kurátor, műkritikus és egyetemi előadó; a galériás pedig NICHOLAS BAKER, a londoni F A Projects galéria vezetője.

Dianne C. Brown neve ismerősen csenghet a szakmabelieknek, hiszen több fórumon is találkozhattak vele a budapesti művészeti életben. Brown jelenleg az *Art Factory I* és az *Art Factory II* vezetője, melyek közül az első, a 800 m²-es kiállítóter és műterem egy Váci úti gyártelepen helyezkedik el. A korábban fa-alkatrészeket gyártó üzem jelenleg három művésznak biztosít alkotókörnyezetet, továbbá helyet ad egyes, nagy teret igénylő kiállításoknak is. A kisebb *Art Factory II* a Falk Miksa utcában galériaként működik, reprezentatív környezetben. Dianne Brown 1993-as Budapestre érkezése után vetette bele magát a magyar művészeti életbe. Egy művészeti menedzsment diplomával a kezében Brown a Szépművészeti Múzeum Baráti Körének egyik első alapítója és elnöke lett, s többek között elindította a festmény-restaurálási projektet. Majd a kortárs művészet iránt kezdett érdeklődni, hogy rövidesen felépítse művészeti konzultáns praxisát. Brown többször tartott tárlatvezetést és előadást magyar művészekről és kiállításokról. Az idők során missziójává vált, hogy a magyar fiatal kortárs művészeket megismertesse a nemzetközi művészeti világgal, elismerést és lehetőségeket szerezzen a művészeknek. Amellett, hogy folyamatos kiállításokat és publikációkat szervez magyar művészek számára, lehetővé tette megjelenésüket a 2006-os Miami Art Faren, illetve a 2008-as New York Armory Show-n. A májusi londoni kiállítás szintén nagyrészt az ő erőfeszítéseinek köszönhető. Dianne C. Brown elkezdett olyan külföldi, nemzetközi kurátorok és kiállítás szervezők után kutatni, akik komolyan együtt szeretnék működni magyar művészekkel. Az egyik ilyen személy Jane Neal, angol műkritikus és független kurátor volt, aki gyakran dolgozik a londoni Saatchi Galériának. Dianne C. Brown felkérésére jött el Neal Magyarországra, majd elkezdődött egy olyan szakmai és baráti kapcsolat, melynek eredménye négy fiatal magyar művész: BODONI-DOMBI ZSOLT, SZABÓ DOROTTYA, HORVÁTH ROLAND és SUDÁR PÉTER kiállítása London belvárosában, az FA Projects Galériában.

Jane Neal Oxfordban él és dolgozik, szakmailag a kelet-közép-európai kortárs képzőművészeti területre specializálódott. Írásait, kritikáit jelentős magazinokban és újságokban közli. Nevéhez kötődik a 2003-as és 2005-ös Prágai Biennáléről szóló cikkek és kiadványok megszületése. A *Cluj Connections* című kiállításon Zürichben Kolozsváron végzett, fiatal román művészeket mutatott be 2007-ben (Adrian Ghenie, Victor Man) a Haunch of Venison galériában. A New York-i David Nolan Galleryben ugyancsak román és magyar művészeket – többek között Ciprian Muresant, Serban Savut, Szilárd Miklóst – mutatott be a 2007-es *Across the trees* című kiállításon. Az Egyesült Államokban az austeni (Texas) Lora Reynolds Galéria adott teret kelet-európai művészeknek Neal szervezésében. Neal ma is folyamatosan együttműködik azokkal a művészekkel, akiket 2005-ben Kolozsváron felkarolt. Mircea Cantor kiállításán májusban tartott tárlatvezetést a Modern Art Oxfordban. Kurátori és kritikus tevékenységei mellett az Oxford Egyetemen tart előadásokat 1980 utáni brit képzőművészetről. Hogy miért érdekli Jane Nealt a magyar kortárs képzőművészet és mi az angol-magyar együttműködés jövője, erről így vall saját maga.

☛ „Sokan kérdezik, hogy van-e valami családi kapcsolat a közép-kelet-európai országokkal. Igazából nincsen, de az elmúlt három évben lelkesen állok ezen területek fejlődése mellett. Nem az egzotikum, illetve a másság felé vonzódás miatt érdekel ez, hanem úgy gondolom, hogy az itt születő műalkotások igazán érdekesek és a nemzetközi fórumnak látnia kell, hogy mi történik ezekben az országokban.

Közép- és Kelet-Európával először egyetemi történelmi tanulmányaim során találkoztam, és már akkor nagyon izgalmasnak találtam ezeket az országokat a történelméért. Ezek után az Oxford University Ruskin School tanítványként ösztöndíjat kaptam Prágába. Azonnal beleszerettem a városba, 2003-ban és 2005-en vissza is mentem a biennálék miatt, a cikkek több nemzetközi fórumon is nagy érdeklődést keltettek.

A 2005-ös Prágai Biennálén összeismerkedtem Victor Mannel és Adrien Ghenievel, akik meghívtak Kolozsvárra. Innen indult az együttműködés a román művészekkel, akik mára már biennálékon, vásárokon és a legrangosabb művészeti fórumokon vesznek részt. Más művészeket is meglátogattam Romániában, beutaztam Csehországot, Szlovákiát, Ausztriát és Lengyelországot. Varsóban sok időt töltöttem, Berlinben is felkerestem művészeket közép-és kelet-európai gyökerekkel.

Izgalmasnak találtam a magyar művészeti szférát is, és úgy éreztem, sokkal több lehet ebben az országban, mint amit mi Angliában tudunk róla. Első látogatásom alkalmával világhosszra vált, hogy rengeteg izgalmas dolog történik itt. Engem a fiatal művészek, e kiállítás esetében a festők mondanivalója érdekelt. A 'nyugati művészeti fővárosokból' kevés műkritikus, dealer és nagyon kevés gyűjtő jut el Berlinen túlra. Ez a kiállítás egyrészt egy lehetőség a művészeknek, másrészt a londoni közönségnek is betekintés a kortárs magyar festészetbe. Örülök, hogy olyan tehetséges művészeket sikerült találnom erre a kiállításra, akiknek erős üzenetük van, de talán eddig nem volt lehetőségük egy nemzetközi megmutatkozásra, a földrajzi helyzetük miatt.”

☛ *Ha a magyar művészek bemutatásáról van szó, miért nem az idősebb generációból válogattál? Ők már kipróbált, megalapozott sikerekkel rendelkező alkotók, és nekik is szükségük lenne nemzetközi megjelenésre.*

☛ *Úgy gondolom, hogy a fiatal művészeket úgy lehet igazán segíteni, ha már a kezdetektől egy erős versenyhelyzetbe állítjuk őket – ez a nemzetközi terület. Ezen kívül egy személyes indíttatás is van a dolog mögött: én magam 35 éves vagyok, az én korosztályomhoz valahogy könnyebben kapcsolodom. Így együtt tudunk fejlődni. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a jövőben nem szeretnék az „idősebb” generációval is együttműködni. Csodálatos élmény volt például Nádler István munkáival találkozni, aki egyrészt inspirációként hat a fiatalokra, másrészt maga is folyamatosan túllépi saját határait.*

☛ *Mit vársz az angol-magyar együttműködéstől? Lesz egyáltalán együttműködés, vagy ez egy alkalmi kiállítás?*

☛ *Természetesen hosszú távon gondolkodom. Mindenképp egy dialógust szeretnék kiépíteni, és semmiképp sem szeretném, ha a magyar művészek egy új divatirányzat múlt termékévé válnának. Irtózom a trendek kialakításától a művészetben. Kölcsönös együttműködést szeretnék, én segítek a magyar művészeknek londoni és más európai vagy netán amerikai kiállításokban, és szeretnék Magyarországra hozni angol művészeket; ez egy kétirányú folyamat.*

A további együttműködést tekintve Jane Neal például egy tájképi kiállítást tervez egy befolyásos New York-i galériában. Angliában egy köztéri kiállításba szeretné bevonnai a magyar alkotókat. Reméli, hogy további látogatások során más művészekkel, kurátorokkal és művészettörténészekkel is találkozhat. Észrevételezte, hogy magyar kritikusok tollából nemigen jelennek meg kritikák nemzetközi fórumokon, ezért felajánlotta, hogy segít kapcsolatot létesíteni a fontosabb publikációk szerkesztőivel (Modern Painters, Art Review, Flash Art). Ahogy az alábbiakból kiderül, az ilyesfajta kapcsolatépítés szükséges és működőképes.

Horváth Roland
 Gázóra, 2006,
 olaj vászon, 40 × 40 cm

✚ 2005 őszen bemutatam Adrian Gheniet Edek Bartznak, a Vienna Fair igazgatójának. Többek között azért is jöhetett létre ez a bemutatkozás, mert a román Plan B galéria részt vett a bécsi vásáron. Az egyik legérdekesebb pavilon volt, nagyszerű művészekkel, csak segíteni kellett nekik, hogy megtalálják egymáshoz az utat. Mostanra Mihai Pop, a Plan B galéria kurátor-igazgatója is egyre ismertebb a nemzetközi fórumokon és sok vele kapcsolatban álló művész is egyre nagyobb elismerést szerez.

□

Az FA Projects igazgatója, Nicholas Baker sem csalódott a magyar kiállítóban.

✚ *Gyakran ad a galéria teret nemzetközi kiállításoknak?*

✚ A kiállítások legalább ötven százalékában nemzetközi művészeket mutatunk be. A galéria arculatához tartozik, hogy a fiatal brit művészeket egy nemzetközi, európai, amerikai illetve távol-keleti kontextusba helyezze. Célunk, hogy fiatal művészeket mutassunk be brit és nemzetközi fórumokon. Az értékesítés mellett nagyon fontosnak tartjuk, hogy egy kritikus és befolyásos közönség is megismerje művészeink munkáit, múzeumokban, galériákban és más kiállításokkal támogassa fejlődésüket.

✚ *Miért döntött a magyar művészekkel való együttműködés mellett?*

✚ A négy művészt Jane Neal kurátor mutatta be nekünk. Nagyon meggyőző az a tehetség és ösztönözöttség, ami a munkáikból árad. Érdekesnek találok, ahogy a tradicionális akadémiai gyakorlat, a kortárs kérdések és kihívások kapcsolódási pontot találnak a munkákban.

✚ *Mit tudnak a művészek a londoni művészeti világnak nyújtani?*

✚ Londonban folyamatos az érdeklődés a kelet-európai művészek iránt; ez olyan kiállításoknak köszönhető, mint a Prágai Biennále vagy a fiatal román művészek kiállításai. A kelet-európai galériák is jelentős munkát végeznek a művészek nemzetközi promóciójában. Biztos vagyok benne, hogy a londoni közönség érdeklődve várja ezt a betekintési lehetőséget a fiatal magyar művészek munkáiba.

□

A *Portraits of yesterday, today and tomorrow* (azaz *Portrék a tegnapról, máról és holnapról*) című kiállítás négy fiatal festőművész, Bodoni-Dombi Zsolt, Szabó Dorottya, Horváth Roland és Sudár Péter munkáit mutatja be. De miért épp portré címen? Jane Neal szavaival élve:

„Bár a négy művész témája teljesen különböző, a hiányzó emberi forma ellenére munkáik nagy része portrének tekinthető. A történelem folyamán művészek sokszor használták a csendéletet saját maguk kifejezésére, így modellt híján is hangot tudtak adni ugyanakkor magánynak, szorongásnak.”

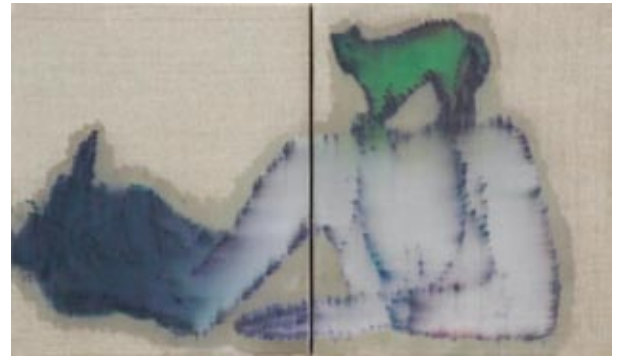
Jane Neal választásában az is érdekes, hogy nem azért állította ki épp ezt a négy művészt, mert jobbak vagy eredetibbek, mint a többiek (Neal körülbelül harminc művész munkáival ismerkedett meg látogatásai során), mégis e művészek munkáiból tudott egy olyan koncepciót kialakítani, mely az identitás, a múlt, a jelen és a jövő viszonya, a múlt feldolgozása, illetve az emlékezés kérdése körül forog. A négy festő ezt az identitás-keresést, illetve a múlt feldolgozását tárja egyedi megoldásokkal elénk. Munkáikban a fájdalom, a bizonytalanság és a melankólia mellett fontos szerepet kap a humor is.

BODONI-DOMBI ZSOLT képei a művész festészetében új fejezetet nyitnak.

Az expresszív, vehemens művész, aki mesteri ecsetkezeléséről és festői megoldásairól híres, általában nagyméretű munkákat készít, ez esetben viszont 90x45-ös keretek közé szorította magát, ami elmondása szerint nem volt könnyű. A dramatikus, szimbolizmusában erőteljes, erotikus és néhol rémisztő vásznak helyett Bodoni most egy finomabb kifejezésformát választott. Egy szárnyas angyalt ábrázoló emlékművet festett meg, az erőteljes színek helyett most egy fekete-fehér és barnás színvilágra korlátozva magát. Megmarad a gesztusszerű ecsetkezelés, mely közelről nézve absztrakt formákat ad ki, távolról nézve azonban kibontakozik a szívszorító téma. A fekete-fehér tónus a színhiányt, a kopott, szegény és megtört világ színeit idézi elő.

HORVÁTH ROLAND csendéleteivel, tárgyábrázolásaival a magyar kettős valóság hangulatát adja vissza. Egy országban, ahol a régi, rendszerváltás előtti világ éppúgy jelen van, mint a nyugati hatások, szertelen, kusza, ugyanakkor bájos jelenetekre bukkan az ember.

A kiállításon a művész tárgyfestményei szerepelnek, mint például a *Gázóra* és a *Rezsó*. Horváth ezeket a már réginek mondható tárgyakat festi meg a rá jellemző klasszikus festőiséggel. A tárgyak látszólag eredeti környezetükben találhatóak, a szürkés környezet sajátos melankóliát kölcsönöz a munkáknak. Az elnagyolt technika egyrészt azt sugallja, hogy a tárgyak csakugyan teljesen jelentéktelenek, másrésztől azonban a művész felruházta őket a reneszánsz és németalföldi csendéletek szimbolikus jelentéseivel is. A koponya, a gyertyatartó, a földgömb itt átalakulnak grillsütővé, gázórává vagy üvegekké – most ezek

Szabó Dorottya
Mellkas rókával
és vadással,
2007, olaj, vászon,
40×70,5 cm

Sudár Péter Gábor
KRISZ, 2008,
olaj, vászon,
97×130 cm

lettek e kettős világ szimbólumai. Ezek a még működő tárgyak egy letűnő kor szellemét idézik: a néző – különösen ha a magyar poszt-kommunista környezetből érkezik – könnyen ráhangolódik a vitrinbe tett üveghal vagy a spejzben eltett paradicsomlá suggalta illatokra, hangulatra, melyek egyben a művész gyerekkorát is korjelzik.

SZABÓ DOROTTYA munkáival már több jelentős kiállításon találkozhattunk. Sajátos technikával előállított képein – tűszúrások a vásznon, melyen át a festék utat talál – a tárgyak és arcok sziluettjét hangsúlyozza ki. Szabó egyik központi témája az emberi arc, erre a kiállításra azonban csak egy portré került, a *Copfos fej*, mely négy panelon óriási, szarvszerű copfokat viselő lányt ábrázol. A finom (egyrészt folytatott, másrészt ecsettel koordinált) festékréteg és a tompa színek egy fátyol mögött felsejlő arcot formáznak, Nagy T. Katalin szavaival élve, mintha egy halotti lepel mögötti arcot néznénk. Ugyanakkor ez az arc nagyon is élő. Az óriási copfok rituális, szarvszerű funkciót érzékeltetnek, kígyó formában önálló életre kelnek – egyrészt mulatságosak és szurreálisak, másrészt fegyverszerűen védik viselőjüket, a nőt, aki egy másik társadalomban ilyen hajzattal rituális vezetői szerepet kapna. Ez az erős női szerep azonban csak árnyként jelenik meg, csak emlékként tűnik elő jelenkori társadalmunkban. A másik két kép, a *Rókaszelence* és a *Mellkas vadással és rókával* ugyancsak a körvonalakra épül, de a címben szereplő állatokra helyezi a hangsúlyt. Az előbbinél a róka – Szabótól ismert módon – fejjel lefelé jelenik meg a vásznon. Mindkét figura fotónegatívra emlékeztet, mintha a művész egy pillanatot akart volna megörökíteni, de a képeket sosem hívta elő, így azoknak csak elmosódott emlékei maradtak meg. Az utóbbi képen szurreális kombinációban a fiatal, karórát viselő női test beállítva pózol, feje helyén egy rókával, mesészerű könnyedséggel ábrázolva.

SUDÁR PÉTER GÁBOR a budapesti körökben talán legkevésbé ismert festőművész. Alakjait vagy légüres térbe ülteti, vagy pedig egy klasszikus, esetenként rembrandti környezetben és beállításban ábrázolja. Férfialakjainál – legtöbbször maga a művész jelenik meg – a test dominál, a fej törülközővel letakarva jelenik meg. Képein a koponya klasszikus szerepét a bukósisak vette át a klasszikus műtermi megvilágítás és környezet mellett. A műterem háttérként szolgál – a néhol még tökéletlen megoldások ellenére – ahhoz, hogy megjelenítse a sportot, a férfitetet, az erőt, illetve saját identitását, mely egyelőre a törülköző és a sisak alatt rejtőzik.

Sudár festményeinek másik csoportján már-már hiperrealista precizitással jeleníti meg modelljeit sport előtt, után és közben. Figurái légüres térben ülnek, a semmibe lógatva lábukat. A némiképp Fehér Lászlóéira emlékeztető munkák azonban másképp drámaiak, mint a 'mester' légüres térben ábrázolt figurái: a hétköznapi, fiatal srákok magányát és közönyét adják vissza, akik úgy érzik, nem történik semmi, ezért csak a testükkel foglalkoznak – mert ilyenkor legálább érzik, hogy élnek.